

Književnost.

Slovenska.

Krpanova kobilica, Spisal I. Cankar. Založil L. Schwentner. Ljubljana 1906. Založnik Schwentner je izdal letos za Božič deseto Cankarjevo knjigo „Krp-
anova kobilica“. To je torej nekak jubilej, in založnik in pisec sta ga proslavila. Prvi je skrbel za opremo in ilustracije, drugi pa je napisal uvod in ga naslovil „Jubilej“. Pripoveduje o sebi: v kakšnem razpoloženju je pisal prve knjige, v kakšnem druge in v kakšnem zadnje. Spredaj stoji zelo sentimentalni fant, piše mehke novele in drame, trubaduri obenem, in vsebina tistih časov so sanje. Potem to mine. Sanje minejo, pred oči stopi življenje, ki je grenko, ki se zdi silno krivično. Poeta ni več, izgubi se sentimentalnost brez sledu in mesto nje se rodi ogorčenje. In to so tla za satiro. To je do desete knjige, zdaj pa je razobešana zastava, ki vihra na vse štiri vetrove in na vse štiri vetrove oznanja nekoliko resignirano devizo: „Kakor koli in kamorkoli“. Do tukaj je prišel Cankar z deseto knjigo in tu se konča tudi njen uvod. Sledijo satire na Prešernov spomenik, na ljubljansko gledališče, na Vegov spomenik in na „rodoljube“. Pri tem ne izbira avtor sredstev, posluži se vsega, kar je priročnejše in kar obeta pač sigurnejšo zmago. Zato ker se gre skoro povsod tudi za njegovo osebo, so besede še ostrejše, še bolj poojstrene puščice, ki leté v najpestrejših osebnosti. Vsebinska vseh satiričnih spisov (tudi „Poslednjih dni Štefana Poljanca“), pa je nastopna: Mlada slovenska umetnost se je (za časa Cankarja in Zupančiča, nekoliko v ozadju Kette in še za njim Murn) povzpela nenavadno visoko. Ali do prave veljave ne more, ker jo zadržujejo na tej poti zlasti tisti „rodoljubi“, ki imajo v rokah moč, a obenem niti trohice umetniškega smisla.

Ravnajo po starih in krivih nazorih, a narod je zaostal v kulturi in zato ne razume svoje umetnosti, ki gre daleč pred njim. Drugo so potem osebnosti! Gangl ni pesnik, Aškerc je bil in ni več, ta uvaža „praktične“ razmere in tako naprej. Pesem je znana in že primeroma stara.

Sredo knjige je Cankar opredelil z naslovom „Novele“. Tu je natisnjenih troje krajših spisov, od katerih sta „Na otoku“ in „Spomladi“ za pisca zelo značilna: prvi kaže v polni luči lepoto njegove mistike, ki je to pot na pravem mestu, a drugi se giblje v tisti mehki sentimentalnosti, ki se je včasih avtorju tako prijazno podajala. Tretja novela „Nespodobna ljubezen“ pa je po vsebini taka, da bi je ne prinesel noben slovenski mesečnik. — — Naposled naj pridejo na vrsto karikature, ki jih je narisal Hinko Smrekar. Z eno, dvema izjemama so vse to pot in v tej knjigi brez pomena, ker ne dosežajo v nobenem oziru svojega resničnega cilja. Tudi karikatura avtorja samega je taka.

Cankar je za sedaj brezdvomno najmarkantnejši pojav v slovenski moderni, ni pa njegov Heinejevski esprit vedno v enakem razmerju z dovršeno umetniško obliko njegovih del. Cankar je sedaj na vrhuncu svoje stvarilne moči — njegov cinizem pa je tupatam že stereotipen. Kjer se proti njegovi posebni umetniški individualnosti pojavi kak odpor, tam je Cankar takoj pri roki s farizeji in filistejci, tam so „hinavski rodoljubi“, Krjavliji sami in šentpeterski meščani s svojo Krpanovo kobilico. To je uvertura in potem sledi mirnejše stvari: sladka samozavest, da so vsi ostali slovenski literatje služabniki njegovega humorja, da živi na Slovenskem sploh silno smešen narod: „Was kümmert Sie das Gesindel?“ — — Vsa Cankarjeva moč je v tem cinizmu.